

Men ingen medalje har to forsider. Man kunne ønske at en så flott bok ikke hadde valgt linjeavstand 1 – eller under. Den som er over 40 år og kan lese teksten uten problemer, må ha det øyelegen Dag Riise karakteriserer som god øyehelse. Min andre innvending er alvorligere. Hvorfor har så mange som skriver helsehistorie så dårlige kildehenvisning til tekst og bilder? En bok kan godt være både leseverdige og lett tilgjengelig, samtidig som den spesielt interesserte får mulighet til å sette seg inn i det man er spesielt interessert i. Og hvor er registeret? Det mangler for ofte i bøker av denne typen.

Men bokens forfattere, redaktører og lokale sponsorer fortjener stor ros. Boken fortjener lesere langt utenfor det geografiske område den tar for seg.

Per E. Børdahl

Kvinneklivnikken
Haukeland Universitetssykehus

Fargerikt om regimentskirurgen

Torstein I. Bertelsen

Regimentskirurgen

Wilhelm Johannes Schwindt 1766–1826
og hans lærlinger

231 s, ill Bergen: Forlaget Regius, 2003.

Pris NOK 380

ISBN 82-30300364

Siden middelalderen har Bergen tradisjoner som Norges største havneby, som et vindu mot Europa og et internasjonalt knutepunkt. Hit kom folk fra hele Europa, for å drive handel og å søke

arbeid, og herfra reiste mange ut både for lengre opphold og i samband med sjøfart. Navn som Skottegaten og Tyskebryggen minner om mange nasjonaliteter som har holdt til her. Bergen var også byen hvor det første norske apoteket ble grunnlagt og hvor den første offentlige legestilling i landet ble opprettet. Hit kom leger, kirurger, feltskjærere og barberer for å søke arbeid. I eldre tider gikk legeutdanning langs to parallelle løp. Det ene var et universitetsstudium, fortrinnsvis i København hvor forelesningene primært var på latin og det ble arbeidet mest med innvortes medisin. Det var den såkalte medicus. Den andre utdanningsveien var praktisk, ofte tilknyttet det militære, hvor man lærte sårkirurgi og forskjellige praktiske behandlingsmåter, brukte blodigler og drev årelating i tillegg til at mange var barberer. Disse fikk svært tidlig sitt eget laug i Bergen, og det var skarp

konkurransen mellom dem og de universitetsutdannede legene.

En spesiell posisjon hadde den tyske militærkirurgen Wilhelm Johannes Schwindt (1766–1826), og på mange måter er han en gåte. Hans faglige dyktighet var helt uvanlig. Han gjorde flere kirurgiske inngrep som gav ham et godt renommé over hele landet. Han behandlet biskop Johan Nordahl Bruns (1745–1816) plagsomme sår på foten, som trolig skyldtes syfilis, og han opererte øyet ved å fjerne et stykke av regnbuehinnen hos en kjent kjøpmannskone. Schwindt giftet seg med en rik kvinne i Bergen og ble etter hvert byens mest respekterte lege. Livet til Schwindt ble like fargerikt som hans personlighet. Han var oppe i dramatiske strider, han var feltkirurg i store slag, og hans privatliv var selv etter datidens målestokk noe uryddig.

Som militærkirurg måtte han ofte behandle skurv hos soldatene. En hudsykdom som gir overfladiske sår og tykke skorper og fører til håravfall. Det var vanskelig å få soldatene til å bedre sin personlige hygiene inntil Schwindt satte et stort oppslag utenfor sovesalen: «Skurvede drenge giver skaldede menn!» Det hjalp.

Torstein Bertelsen er pensjonert professor i øyesykdommer ved Haukeland sykehus, er tidligere dekanus ved Det medisinske fakultet og har bygd opp oftalmologien i Bergen til et internasjonalt nivå. Gjennom flere år har han som pensjonist drevet arkivstudier omkring de gamle legene og kirurgene i Bergen med hovedvekt på Schwindt. Resultatet er blitt en delikat bok med rikelig bildemateriale, og en særdeles frodig og fargerik skildring av miljøet og helsevesenet i Bergen på 1700-tallet og tidlig på 1800-tallet. Bertelsens styrke er hans grundighet i forhold til kilde-materiale, samtidig som han gir en bred fremstilling og setter hovedpersonen inn i en historisk ramme som er høyst leseverdige. Det vrirler av fargerike og fornøyelige historier i tillegg til at man lærer om viktige deler av norsk medisinsk historie. Med Bergen som innfallspunkt blir boken en skildring av den tidlige utviklingen til helsevesenet i Norge. Den er et viktig supplement til de bøkene som blir gitt ut i samband med 400-årsjubileet for den første offentlige norske legestilling.

Boken vil ha stor interesse ikke bare for leger, men også for andre helsearbeidere med historisk interesse og som ønsker å vite mer om medisinen utvikling. Dramatiske kirurgiske inngrep, kollegiale stridigheter og slåsskamper, kombinert med rettssaker og munnhuggeri får dagens konflikter i helsevesenet til å blekne fullstendig. En særdeles leseverdige bok som anbefales på det varmeste.

Ole Didrik Lærum

Gades institutt
Haukeland Universitetssykehus

Norsk utviklingshjelp gjennom 50 år

Jarle Simensen, Arild Engelsen Ruud,
Kirsten Alsaker Kjerland, Frode Liland, red

Norsk utviklingshjelps historie

Bind 1: Norge møter den tredje verden (1952–75)

Bind 2: Vekst, velvilje og utfordringer (1975–89)

Bind 3: På bred front (1989–2002)

3 bind, 915 s, ill, tab. Bergen: Fagbokforlaget, 2003. Pris NOK 1198 (samlet)

ISBN 82-7674-822-8/823-6/824-4

Forfatterne gir ikke selv klart uttrykk for hvilken lesergruppe de henvender seg til, men verket er bestilt til feiringen av 50-årsjubileet for norsk statlig utviklingshjelp. Utenriksdepartementet startet prosessen,

betalte prosjektet med bistandsmidler og satt selv i styringsgruppen. Vi står overfor et stykke krønikeskriving på bestilling av den viktigste aktøren i historien. Forskningsrådet har stått for den faglige tilretteleggingen, og forfatterne er anerkjente historikere som etter beste evne har prøvd å få til en objektiv fremstilling av et stykke historie der mange har interesser og vi andre har sterke meninger. Det kan ikke ha vært lett!

Mye av teksten er derfor faktaorientert og dokumenterende. Det finnes både kildeangivelser, bilde-, saks- og personregistre i hvert bind. I en tid med mange smarte tekstbehandlingsverktøy på datamaskinen, er det rart at registrene ikke er mer omfattende. Mange lesere vil ønske å se om deres organisasjon, noen de kjenner eller prosjektet som de føler for, er omtalt. Ofte står det i teksten, men finnes ikke i registeret.

Tallrike enkelthistorier om prosjekter, personer og saker gjør at det blir spennende lesing. De får også frem den debatten som utviklingshjelpen har vært omgitt av.

Forfatterne har ikke vært redde for å gjengi kritiske meninger og våger til og med å sette fingeren på «ekspertenes» livsstil og misjonærenes «skjulte agenda». Fremstillingen er imidlertid balansert og skaper grunnlag for egne refleksjoner.

Likevel lider historiefremstillingen av den samme vrangforestilling som debatten om utviklingshjelp: man leter desperat etter hva slags effekt innsatsen hadde, og man har en urealistisk forventning om hvor mange prosjekter som skal gi den ønskede effekten. Går det «galt», spør vi straks: